

PHẢN ỨNG TRAO ĐỔI ION TRONG DUNG DỒCH CÁC CHẤT NHIÊN LI

1. PHẢN ỨNG TRAO ĐỔI ION

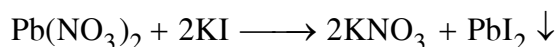
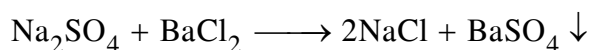
Phản ứng xảy ra trong dung dịch các chất điện li là *phản ứng trao đổi ion*. Các chất tham gia phản ứng trao đổi các ion với nhau mà không có sự thay đổi số oxi hóa các nguyên tố.

2. ĐIỀU KIỆN XẢY RA PHẢN ỨNG TRAO ĐỔI ION

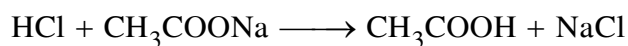
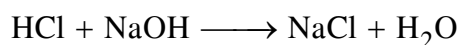
Phản ứng trao đổi ion chỉ xảy ra trong dung dịch các chất điện li khi trong các sản phẩm tạo thành có ít nhất một trong các chất sau: *kết tủa*, *điện li yếu* hoặc *khí*.

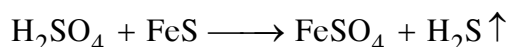
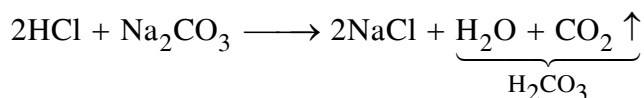
Phản ứng tạo chất kết tủa

Phản ứng tạo chất điện li yếu

Phản ứng tạo chất bay hơi

When barium chloride is poured into a solution of sodium sulfate, a white precipitate of barium sulfate forms.

A double-displacement reaction results from pouring a clear, colorless solution of $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$ into a clear, colorless solution of KI , forming a yellow precipitate of PbI_2 .

3. CÁCH VIẾT PHƯƠNG TRÌNH ION RÚT GỌN

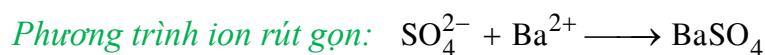
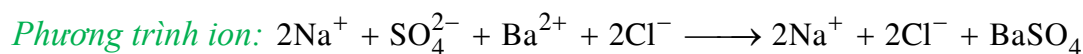
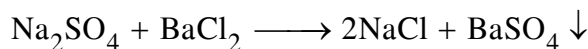
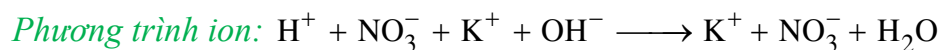
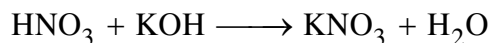
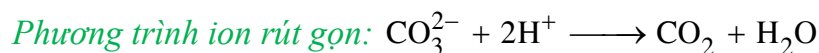
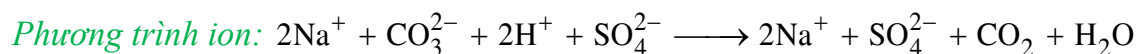
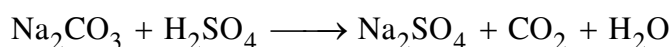
Bước 1: Viết phương trình phân tử (có cân bằng).

Bước 2: Viết phương trình ion đầy đủ theo nguyên tắc sau:

- + Chất điện li mạnh thì phân li hoàn toàn thành ion.
- + Chất điện li yếu như H_2O , chất kết tủa hoặc bay hơi thì để nguyên dạng phân tử.
- + Triệt tiêu những ion giống nhau của hai vế phương trình ion đầy đủ ta được phương trình ion rút gọn.

Ví dụ 1

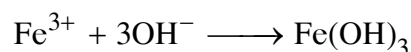

Ví dụ 2**Ví dụ 3**

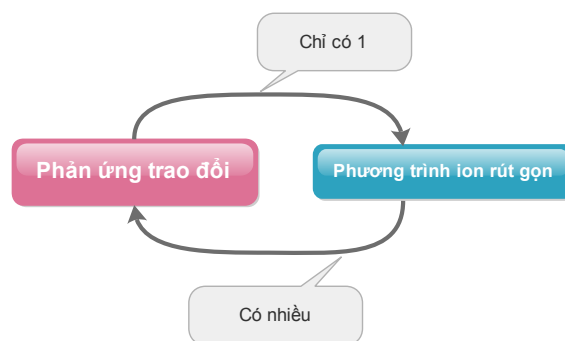
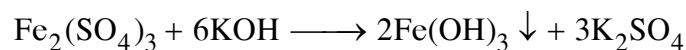
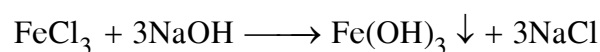
★ *Ghi chú:* Mỗi phản ứng trao đổi ion chỉ **có 1** phương trình ion rút gọn, nhưng một phương trình ion rút gọn có thể ứng với **nhiều** phản ứng trao đổi ion khác nhau.

Ví dụ 4

Phương trình ion rút gọn:

Có thể ứng với một trong các phản ứng trao đổi ion sau:

4. PHẢN ỨNG THỦY PHÂN CỦA MUỐI

Phản ứng thủy phân muối

Là phản ứng trao đổi giữa ion muối và nước, làm thay đổi nồng độ H^+ trong dung dịch. Có thể xem sự thủy phân là phản ứng xảy ra giữa ion tạo muối với nước.

Điều kiện của muối bị thủy phân

Sự thủy phân muối chỉ xảy ra khi gốc axit hay bazơ trong muối là của axit hoặc bazơ điện li yếu. Cụ thể như sau:

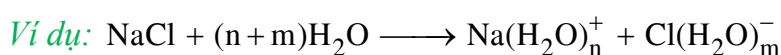
Muối của	Thủy phân	Ví dụ	pH
Axit yếu + Bazơ mạnh	Có	CH_3COONa , K_2S , Na_2CO_3	$>7,0$
Axit mạnh + Bazơ yếu	Có	$Fe(NO_3)_3$, NH_4Cl , $CuSO_4$	$<7,0$
Axit yếu + Bazơ yếu	Mạnh	CH_3COONH_4 , Fe_2S_3	$>7,0$ hay $<7,0$
Axit mạnh + Bazơ mạnh	Không	$NaCl$, KNO_3 , K_2SO_4	$=7,0$

Phản ứng thủy phân có tính thuận nghịch.

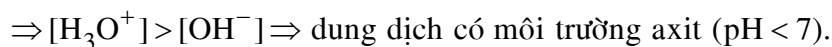
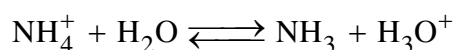
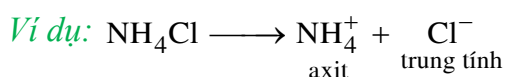
Phương pháp viết phương trình phản ứng thủy phân

Phản ứng thủy phân cũng là phản ứng cho – nhận proton với H_2O .

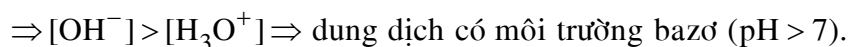
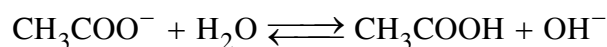
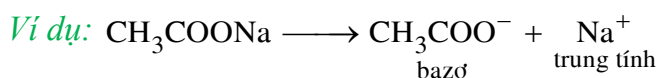
→ Nếu muối tạo bởi **axit mạnh** và **bazơ mạnh** thì quá trình phân li chỉ dừng lại ở các ion bị hydrat hóa và pH của dung dịch này không đổi (pH=7) $\Rightarrow$ quỳ tím không đổi màu

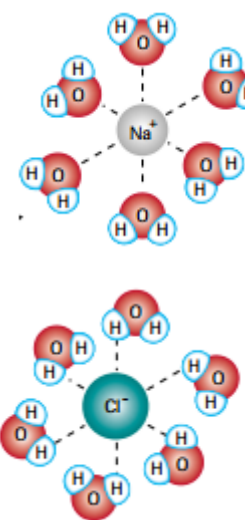
→ Nếu muối tạo bởi **axit mạnh** và **bazơ yếu** thì khi thủy phân sẽ thu được dung dịch có môi trường axit (pH<7)

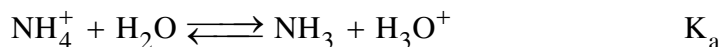
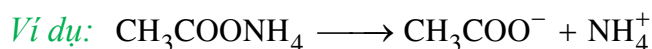
→ Nếu muối tạo bởi **axit yếu** và **bazơ mạnh** thì khi thủy phân sẽ thu được dung dịch có môi trường kiềm (pH>7)

→ Nếu muối tạo bởi **axit yếu** và **bazơ yếu** thì khi thủy phân để kết luận dung dịch thu được có môi trường nào ta phải dựa vào hằng số K_a của axit yếu và hằng số K_b của bazơ yếu.

- Nếu $K_a > K_b \Rightarrow [H_3O^+] > [OH^-] \Rightarrow pH < 7$.
- Nếu $K_a = K_b \Rightarrow [H_3O^+] = [OH^-] \Rightarrow pH = 7$.
- Nếu $K_a < K_b \Rightarrow [H_3O^+] < [OH^-] \Rightarrow pH > 7$.

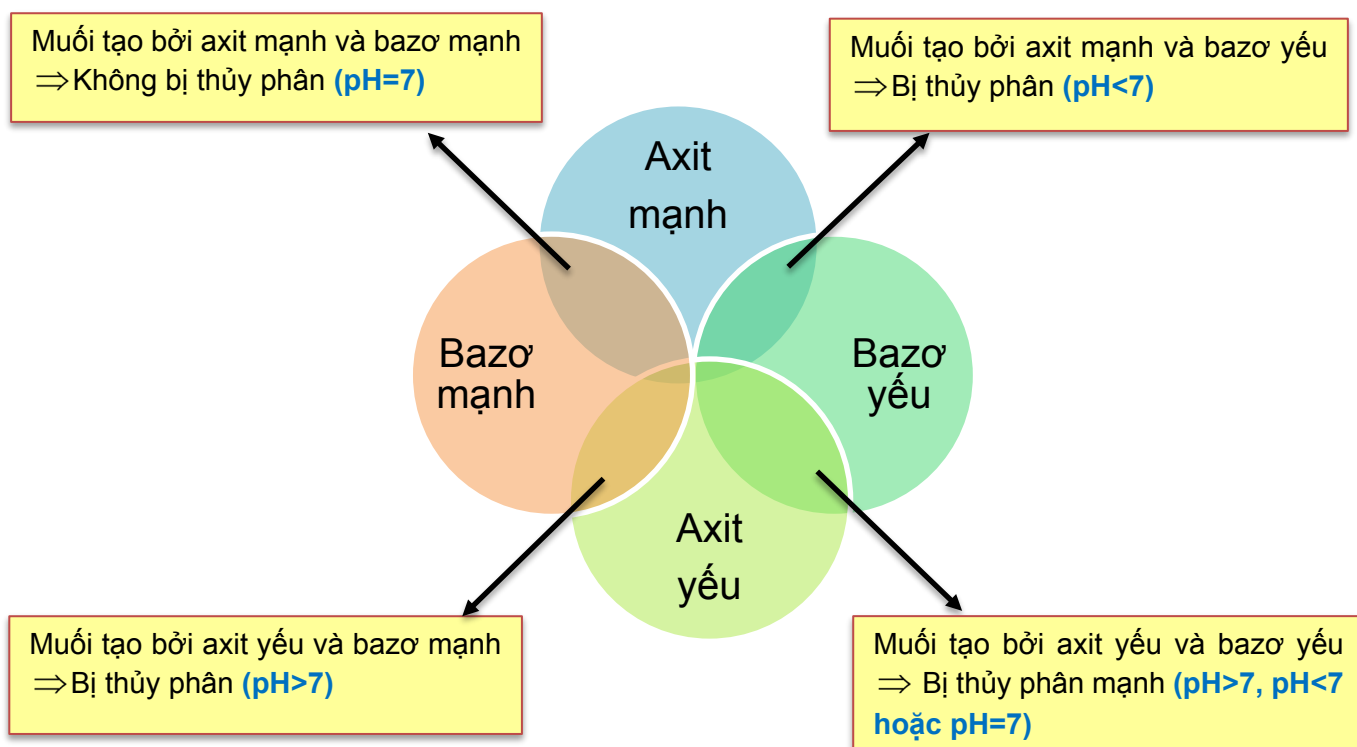

Muối axit khi bị thủy phân có thể tạo môi trường axit hoặc bazơ tùy thuộc quá trình nào mạnh hơn: cho hoặc nhận H^+ .

Muối	Quá trình cho – nhận H ⁺		So sánh	pH
NaHCO ₃	HCO ₃ ⁻ ⇌ CO ₃ ²⁻ + H ⁺	K _a = 10 ^{-10,33}	K _a < K _b	pH > 7
	HCO ₃ ⁻ + H ₂ O ⇌ H ₂ CO ₃ + OH ⁻	K _b = 10 ^{-7,65}		
NaHSO ₃	HSO ₃ ⁻ ⇌ SO ₃ ²⁻ + H ⁺	K _a = 10 ^{-7,21}	K _a > K _b	pH < 7
	HSO ₃ ⁻ + H ₂ O ⇌ H ₂ SO ₃ + OH ⁻	K _b = 10 ^{-12,24}		

Đánh giá pH của dung dịch muối

CÂU HỎI TRẮC NGHIỆM

►**Câu 1.** Phản ứng trao đổi ion trong dung dịch:

- A. Có sự thay đổi số oxi hóa các nguyên tố.
- B. Không thay đổi số oxi hóa các nguyên tố.
- C. Có thể có hoặc không thay đổi số oxi hóa các nguyên tố.
- D. Chỉ xảy ra với chất điện li mạnh.

►**Câu 2.** Phương trình ion rút gọn của phản ứng cho biết:

- A. Các ion tự do trong dung dịch.
- B. Các ion còn lại trong dung dịch sau phản ứng.
- C. Trung hòa điện giữa các ion tham gia phản ứng.
- D. Bản chất phản ứng xảy ra giữa các chất điện li.

►**Câu 3.** Điều kiện để phản ứng trao đổi ion trong dung dịch xảy ra được:

- A. Các chất phản ứng phải là những chất dễ tan.
- B. Các chất phản ứng phải là chất điện li yếu.
- C. Các chất phản ứng phải là chất điện li mạnh.
- D. Sản phẩm tạo thành có chất kết tủa, bay hơi hoặc điện li yếu.

►**Câu 4.** Cặp hóa chất nào sau đây có thể xảy ra phản ứng?

- A. $\text{FeS} + \text{HCl}$
- B. $\text{NaNO}_3 + \text{HCl}$
- C. $\text{Na}_2\text{SO}_4 + \text{H}_2\text{SO}_4$ đặc.
- D. $\text{KCl} + \text{H}_2\text{CO}_3$.

►**Câu 5.** (Những) dung dịch nào dưới đây có $\text{pH} > 7$?

- A. Na_2S .
- B. NH_4Cl .
- C. K_2CO_3 .
- D. Na_2S và K_2CO_3 .

►**Câu 6.** Chọn những cặp dung dịch có $\text{pH} < 7$?

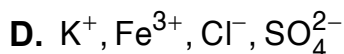
- A. NaCl , NaNO_2 .
- B. CH_3COONa .
- C. Na_3PO_4 , KNO_3 .
- D. NH_4NO_3 , FeBr_2 .

►**Câu 7.** Chọn cặp chất sau đây không bị thủy phân:

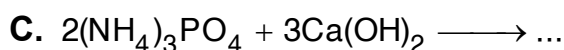
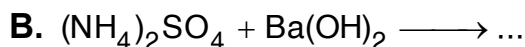
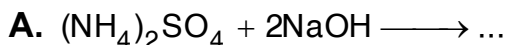
- A. SnCl_2 , NaCl .
- B. KCl , NaNO_3 .
- C. $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$, $(\text{CH}_3\text{COO})_2\text{Cu}$.
- D. KBr , K_2S .

►**Câu 8.** Các ion trong dãy nào có thể tồn tại trong cùng một dung dịch

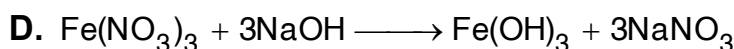
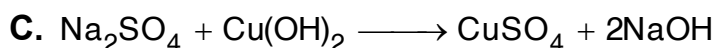
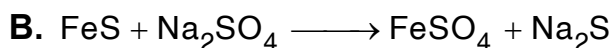
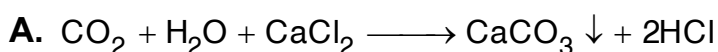
- A. Na^+ , Cu^{2+} , Cl^- , OH^-
- B. K^+ , Ba^{2+} , Cl^- , SO_4^{2-}
- C. K^+ , Fe^{2+} , OH^- , CO_3^{2-}

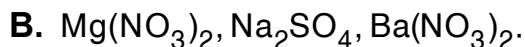
►**Câu 9.** Phương trình $NH_4^+ + OH^- \longrightarrow NH_3 + H_2O$ là phương trình ion rút gọn của phản ứng:

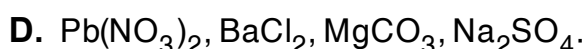
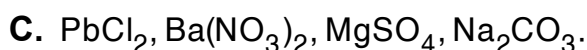
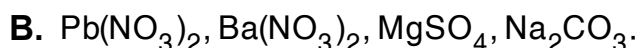
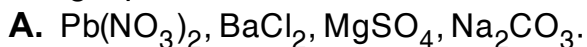
►**Câu 10.** Chọn phương trình phản ứng đúng:

►**Câu 11.** Với 6 ion: Ba^{2+} , Mg^{2+} , Na^+ , SO_4^{2-} , CO_3^{2-} , NO_3^- . Người ta có thể có được 3 dung dịch có thành phần ion không trùng lặp:

►**Câu 12.** Với 8 ion: Ba^{2+} , Mg^{2+} , Pb^{2+} , Na^+ , SO_4^{2-} , CO_3^{2-} , NO_3^- , Cl^- . Người ta có thể có được 4 dung dịch (mỗi dung dịch chứa 1 cation và 1 anion) có thành phần ion không trùng lặp là:

►**Câu 13.** Chọn nhận xét đúng:

	pH < 7	pH = 7	pH > 7
A.	Na_2CO_3	NaCl	CH_3COONa
B.	AlCl_3	Na_2SO_4	CH_3COONa
C.	NH_4Cl	Na_2CO_3	Na_2SO_4
D.	AlCl_3	Na_2CO_3	CH_3COONa

►**Câu 14.** Dung dịch 1 muối X tác dụng với $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$ thu được kết tủa trắng (không tan trong axit). Mặt khác, dung dịch X tác dụng với NaOH đun nóng thu được khí có mùi khai. Vậy khí X là

- A.** FeSO_4 . **C.** CuSO_4 .
B. $(\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$. **D.** $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$.
- .....
- .....
- .....

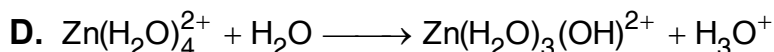
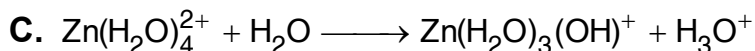
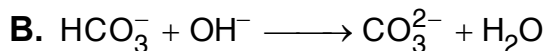
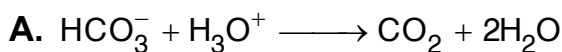
►**Câu 15.** Dung dịch 1 muối trung hòa X tác dụng với $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$ thu được kết tủa trắng (không tan trong axit). Dung dịch X tác dụng với NaOH dư có kết tủa trắng rồi tan. X là

- A.** $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$. **C.** MgSO_4 .
B. FeSO_4 . **D.** $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$.
- .....
- .....
- .....

►**Câu 16.** Chọn một hóa chất để phân biệt các mẫu dung dịch sau: Na_2SO_4 , NH_4Cl , FeCl_3 , KCl :

- A.** NaOH . **C.** $\text{Ba}(\text{OH})_2$.
B. AgNO_3 . **D.** BaCl_2 .
- .....
- .....

►**Câu 17.** Phương trình phản ứng nào sau đây **không** đúng?

.....

.....

.....

►**Câu 18.** Dung dịch A chứa Al^{3+} , Mg^{2+} và Cl^- . Để kết tủa hết ion Cl^- trong 100 ml dung dịch A cần 200 ml dung dịch AgNO_3 0,3M. Thêm NaOH dư vào 100 ml dung dịch A thu được 0,87 gam kết tủa. Số mol Al^{3+} trong 100 ml dung dịch A là:

A. 0,01 mol.

B. 0,015 mol.

C. 0,005 mol.

D. 0,012 mol.

.....

.....

.....

.....

.....

.....